

Priita Jussintytär, Heikkolan Ison Sompin emäntä Iso-Kurikasta

Matti Lund, Turku

Luulisi, että Isonkyrön (sitemmin Ylistaron) Heikkolankylän Ison Sompin talon sukua olisi riittävästi kaluttu eikä lisättävää enää olisi.^{ML^e} Tutkimustilanteen tarkastelu kuitenkin paljastaa, että muutamia arvokkaita todistuskappaleita on sivuutettu ja ne tuovat sukuun uutta valaisua.

Uskomatonta olisikin, jos todistuskappaleita ei olisi huomattu? Selvitys suvusta on kyllä muinoin tilattu Aarre Alapotilta (ja ehkä vähemmän mainittaviltakin tutkijoilta), mutta yksityisiin tarkoituksiin, jolloin ne tiedot eivät ole levinneet. Eräästä pitäjänhistoriasta löytyy vihje kiintoisasta sukuyhteydestä: Osmo Rinta-Tassi mainitsee Kurikan historiassa, että ”Iso-Kurikasta vietiin vuosisadan alkupuolella tytär Isonkyrön Somppiin”.^{OR} Vaikuttaa vain siltä, etteivät nykyiset sukututkijat ole osanneet tarttua siihen.

Kysymys on Heikkolan isomman Sompin emännästä Priita Jussintyttärestä (myös Juhontytär), joka toimi pitkään myös Sompin talon päämiehenä sen jälkeen, kun oli jäänyt leskeksi pienten lasten kanssa.

Priitan syntyperä voidaan selvittää Ilmajoen käräjäpöytäkirjojen avulla. Selvin todistuskappale oli Priitan perintökanne vuoden 1653 kesäkäräjillä:

”Vaimo Priita Somppilasta Isonkyrön pitäjämästä kantoi autuaan veljensä Tuomas Jussinpojan leskeä Erkki Pertunpojan Kurikasta vaimoa Torti Paavontyärtä vastaan perinnöstään autuaan isänsä Jussi (Jöns) Mikinpojan jälkeen, josta olisi vielä saamista. Sitä vastaan vaimo Torti esitti muinoisen lainlukijan Gabriel Pählinpojan vuonna 1626 päiväämän setelin, kun oli pitänyt perinnönjakoa, mikä ilmoittaa, että hänen autuas miehensä Tuomas Jussinpoika on lunastanut ulos kaikki sisaruksensa eli kanssaperillisensä niin, ettei hän ole jäänyt yhtäkään ropoa tai sen arvoa velkaa ja tämä on jo niin kauan aikaa seissyt kenenkään vastaan panematta, joten ei sille voitu enää mitään tehdä, vaan jättää rippumaan siitä perinnön kaaren 15. luvun nojalla, ja tunnustettiin vaimo Torti vapaaksi vaimo Priitan kanteesta.”¹

Täten Somppilan Priita oli syntyisin Iso-Kurikan talosta. Paitsi että nyt Priitan isäksi tiedetään Iso-Kurikan isäntä Jussi Mikinpoika, voidaan myös selvittää, että Jussi Mikinpoikaa edelsi Mikki Antinpoika. Rinta-Tassin Kurikan historia tietää, että Mikko Antinpoika oli isäntänä ainakin 1546-82 ja Jussi Mikonpoika 1583-1615.^{OR} Voudintilien selailu osoittaa, että nämä ajat pitävät aika hyvin kutinsa.

Edellinen ei jäänyt Priitan ainoaksi vaatimukseksi Iso-Kurikan talosta, hän oli vaatimassa uudestaan saataviaan vuoden 1647 talvikäräjillä:

”Vaimo Priita Jussintytär (Jönsdotter) Somppilasta ja Isonkyrön pitäjämästä kantoi Erkki Pertunpoikaa Kurikasta vastaan testamentista, jonka hänen autuas isänsä oli hänelle tehnyt yhdeksän vuoden syytingin antamisesta, ja siitä oli vielä hyvä osa saamista Erkin nykyisen aviovaimon Torti Paavontyttären, vaimo Priitan autuaan veljen Tuomas Jussinpojan vaimon hallussa. Ja koska Priitan vastapuoli on vedonnut kuitteihin, joita ei ole tähän mennessä saatu nähtäville, niin julistettiin, että kruununvouti laskee tilit selviksi heidän välillään niin, että samainen testamentti tulee otettua huomioon maan kaaren 31. luvun mukaisesti ja mitä siitä rästiksi jää, sillä tulee vaimo Priitaa tyydyttää.”²

Selviää syy sille, minkä takia jo hyvän ikäinen Nisu Mikinpoika (”Nisius Michelson”) näkyy vasta vuonna 1617 Sompin isäntänä. Niin on vuoden 1617 vuotuisvero- ja kymmenysluetteloissa ja myös Elvsborgin lunnaiden vuoden 1618 erämaksuluettelossa [483fj, 29] muun ohella. Nisun ensimmäinen esiintymä oli jo vuoden 1616 kymmenysluettelossa, mutta saman vuoden vuotuisverossa ja Elvsborgin maksuerissä oli vielä Mikki Mikinpoika. Etunimi on lähes aina kirjattu muotoon ”Nisius”. Nisu Mikinpoika oli siis ollut vaimonsa Priita Jussintyttären kanssa yhdeksän vuotta kotiväynä Iso-Kurikassa antamassa syytinkiä apelleen Jussi Mikinpojalle. Vuoden 1616 Elvsborgin eräluettelo Kurikan osalta vahvistaa, että Jussi

vaihtuneet, kun Nisu on tullut ratsumieheksi poikansa Samelin tilalle, kun taas Vähä-Sompissa Yrjänä Simunanpojan tilalle on tullut poika Lauri Yrjänäpoika:

Arvola

1½ Mikin Jussintytön
1 Leski Jönan poika
2½ Hansin Sompin
Martha Sompin

Vuoden 1629 luettelon mukaan Nisun poika Sameli oli kokonaan poistunut ja Nisun piti kirjautua poikansa tilalle, jotta säilytti verovapautensa. Nisun muut pojat olivat vielä liian nuoria siihen. Talon ratsupalvelu oli päättynyt vuonna 1639 (Priita pestasi Heikki Pentinpojan Limingasta nihdiksi). Nisun poika Erkki oli vuoden 1642 ruodutuksessa Heikkolan nihtinä. Erkki lienee sama kuin leski Priitan poika vuoden 1641 henkikirjassa. Näillä perusteilla Erkki Somppi oli syntynyt vähän ennen vuotta 1620.

Voihan olla, ettei Nisu ollut aivan niin vanha. Joka tapauksessa Priita Jussintytär oli todennäköisesti nuorempi kuin Nisu, syntynyt ehkä lähellä vuotta 1580 kuten veljensäkin. Siihen viittaavat myös arviot hänen lastensa iästä. Vaikuttaa siltä, että kaikki tunnetut lapset ovat syntyneet vuoden 1600 jälkeen. Ja nimenomaan Priita Jussintytärtä sanotaan tuomiokirjassa Erkki Nisunpoika Sompin äidiksi ja nähtävästi vain Sameli oli Erkkiä vanhempi veli, jota häntäkin sopii olettaa Priitan pojaksi. Täten jos Nisu olisi ollut aviossa jo ennen Priitaa, toisaalta ei voida osoittaa, että kukaan tunnetuista lapsista olisi siitä aviosta.

Ikähaarukkaa voidaan yrittää tarkentaa myös Esko Matinpoika Arkkolalle naidun Nisun siskon Elina Mikintyttären avulla. Eskon ikä oli samassa luettelossa 40 vuotta, joten jos Nisun sisko Elina olisi sitä ikäluokkaa, hän olisi paljon nuorempi kuin Nisu. Kälyt Elina ja Priita olisivat lähellä toistensa ikää.

Olivatko kaikki Nisu Mikinpojan lapset Priita Jussintyttären kanssa?

Lehtiön kirjoituksessa ei tunneta sitä, kummasta katraasta Nisu Sompin lapset olivat? Asia voidaan selvittää! Tuomiokirjoissa on nimittäin muutama maininta Erkki Sompin suhteesta äitiinsä ja sisaruksiinsa, jotka tukevat hyvin sitä, että kysymyksessä oli Priita Jussintyttären lapsia. Niitä on kommentoitava.

Ensiksikin ilmenee, että Erkki Sompin piti maksaa autuaan äitinsä maksurästejä kuten tapaus vuoden 1659 talvikäräjiltä osoittaa:

”Erkki Somppi velvoitettiin hankkimaan itselleen todiste entisen lainlukijan Jakob Hansinpojan tuomiokirjasta koskien hevosta, josta autuaan herra Kristofferin Lapualta perilliset vaativat 14 taalaria kuparirahaa Erkin autuaan äidin antaman käsinkirjoituksen 3.4.1635 mukaan, josta edellämainittu Erkki väittää, että se on jo tuomittu ja hänen autuas äitinsä on tunnustettu siitä vapaaksi, mutta kun kuitenkin kenelläkään kahdestatoista valan tehneestä miehestä ei ollut siitä mitään tietoa.”³

Sanamuotona on siis Erkin autuas äiti ja viitataan aikaan, jolloin Priita –leski hallitsi Sompin taloutta. Sama pyyntö toistettiin saman vuoden kesäkäräjillä, jotta Erkki Somppi hankkisi todisteen seuraaville käräjille, mutta asia näyttää jääneen sikseen.⁴

Oli muitakin Erkki Sompin äitiin viittaavia juttuja kuten vuoden 1664 Isonkyrön kesäkäräjillä, jolloin Juho Rööväri Riarehdosta vaati Erkiltä niittylohkoa nimeltään Kuusenmaa. Vaatimus mitätöitiin, ”kun kerran Erkki Somppi, jonka hallussa niitty on, vakuutti valallaan, ettei ollut kuullut äidiltään, että siitä olisi kirjettä, jonka Rööväri väitti olleen, sillä aina kun oli asiaa tiedustellut hänen äidiltään, oli tämä vedonnut kirjeeseen mainitusta niitynkappaleesta.”⁵

Vielä voidaan mainita todistajanlausunto vuoden 1673 Isonkyrön kesäkäräjiltä:

”Lauri Somppi esitti valallisella todistuksella kirjan päällä yhteisymmärryksessä Erkki Niileksenpojan kanssa ja tämän pyynnöstä, että Erkin äiti Priita Juhontytär oli viimeisillään määrännyt, että poikansa Erkki luovuttaisi pois Rantaluhdanpään Lempolan ylisellä vainiolla, jota oli niinä aikoina käytetty Juho Kasperinpojan talon alta karjan ajoon, mutta jota ei enää tarvita, mitä vastaan Erkillä ei ollut mitään sanomista. Täten Rantaluhdanpää Larsan pellon alla sijaiten jo mainitulla Ylisellä Vainiolla julistettiin Juhon asumuksen alaisuuteen kuten se on vanhastaan ollut lain maan kaaren 1. luvun nojalla.”⁶

Erkin sisarukset Juho ja Liisa vaikuttavat ainakin hänen täyssisaruksiltaan tämän vuoden 1665 talvikäräjillä tehdyn sopimuksen perusteella:

”Tarkan harkinnan jälkeen päätettiin, ettei sen kahden tynnyrillisen kylvöksen, jonka Erkki Somppi on antanut veljelleen Juholle, pidä tulla mukaan heidän väliseensä laskuun, mutta ne kaksi riikintaalaria, yksi tynnyrillistä rukiita, 2.f.8h^f maltaita, jotka Juho on antanut veljensä puolesta siskolleen Liisalle, pitää sisällyttää heidän laskuunsa.”⁷

Tämä siis vaikuttaa täyssisaruksilta ja heidän keskinäiseltä jaoltaan.

Vielä vahvemmin kaikki sisarukset ilmenevät oikeudeltaan yhtäläisinä vuoden 1657 syyskäräjien jutussa, kun elossaolevat sisarukset jakoivat keskenään kahden lapsettomina kuolleen veljensä Sompissa olevia perintöosia:

”Vaimo Lispetta Niileksentytär Somppilasta todisti, että on maksanut autuaan veljensä Yrjänä Niileksenpojan velasta 12 taalaria kuparirahaa Turussa kullatusta hopeaketjusta. Samoin on hän maksanut toisen veljensä, autuaan Matti Niileksenpojan hautauksesta Ruotsissa rahaa 37 taalaria kuparirahaa, jotka rahat hän vaatii heidän perinnöistään itsensä ja heidän veljensä Erkki Niileksenpojan tyköä Somppilasta, koska heidän perintönsä siellä sisällä makaa jako-osissaan (per quotam) saatavana, ja joidenka perintöosat on muitten sisarusten kesken jaettu. Sen takia on laskettava uudestaan veljen osat aikaisemman inventaarin jälkeen, jolloin määrättiin, että jaetaan puoliksi viides veljen osa. Päätettiin jakaa niin, että pitää mainitulle vaimo Lispetalle ensin hyvittää ne rahat, jotka hän on laittanut menemään vainajien osalta, ja sen jälkeen jakaa heille jäävät osat niiden välillä, jotka elävät, veljelle veljen osa ja siskolle siskon osa. Ja todettiin nyt hyvien miesten voudin Peder Jönsinpojan ja Simuna Antinpojan Vaismaasta tarkan laskun jälkeen niin, että mainitun vaimon Lispetta Niileksentytären pitää saada yhteensä omasta ja kahden autuaan veljensä puolesta kuparirahaa 88 taalaria 19 äyriä, jotka tuomittiin Erkki Niileksenpojan omaisuudesta ulos otettavaksi.”⁸

Täten kaikki näissä jutuissa nimetyt sisarukset olivat samoista vanhemmista. Vrt. myös.^{MLe2} Perinnönjaon osituksen mukaan (ei yhtään puoli osaa) voidaan osoittaa viisi täyttä veljeä Sameli (luultavasti), Erkki, Yrjänä, Matti ja Juho sekä sisko Lispetta, mutta kolme oli jäänyt lapsettomiksi ennen vuotta 1657, jonka jälkeen vielä olivat elossa Erkki, Juho ja Lispetta, joiden ikäjärjestys ei selviä.

Siis pätevät nämä linjat Mikki Mikinpoika Sompin jälkipolville (isä Mikki Laurinpoika Pohto):

1. Nisu Mikinpoika Somppi + Priita Jussintytär Iso-Kurikka → {Erkki, Juho, Liisa} → jälkeläiset.

2. Elina Mikintytär Somppi + Esko Matinpoika Arkkola → {Martti, Lauri, Tuomas} → jälkeläiset.
 3. Jaakko Mikinpoika Somppi Pohto + Priita → ei jälkeläisiä.

On myös ollut epäselvyyttä siitä, mistä Juho Nisunpoika löytyy? Paikka on Maalarin talo Ikolankylässä. Maalarin ("Smalar") taloa oli asunut kappalainen herra Arvidus Olai. Kun Arvidus Olai oli edesmennyt, Juho Nisunpoika Somppi osti Maalarin perintötalon kauppakirjalla 14.5.1660 kappalaisen pojan Petrus Arvidin holhoojalta Peder Jönsinpojalta 230 kuparitaalarilla ja kahdella riikintaalarilla ystävän lahjaksi ("till wänne gåfwä"). Juho huudatti sen kolmilla käräjillä ja anoi kiinnekirjaa vuoden 1663 Isokyrön syyskäräjillä, mikä tuomittiin päätetyksi, kun Juho maksaa Petrus Arvidille vielä 119 taalaria kuparirahaa.⁹

Nisu Somppi ja Elina Mikintytär pyysivät vuoden 1630 kesäkäräjillä Hannu Pietarinpoikaa ja Jaakko Laurinpoikaa puolueettomiksi miehiksi jakamaan perintöä keskenään.¹⁰ Nisu Somppi syytti vuoden 1631 talvikäräjillä Perttu Kamppista Lapualta varkaudesta ja tämä tuomittiinkin siitä 40 markan sakkoon.¹¹ Todennäköisesti Nisu Mikinpoika Somppi oli kuollut vuoden 1633 jälkipuolella, ehkä jo kesällä, kun Priita Jussintytär hoiti kesäkäräjillä 1.6.1633 velkomisasiaa Heikki Hannunpoikaa Vähänkyrön Savilahdelta vastaan. Toisaalta Priitaa ei ole kirjattu leskeksi kuten sitten vuoden 1634 veroluettelossa.¹² Ehkä Nisu makasi sairavuoteella ja viimeisillään? Priita itse näyttää kuolleen vähän ennen vuotta 1653.¹³

Lähteet:

- 1 Ilmajoen kesäkäräjät 12.9.1643, KA 1643, RR.4, f. 252 (mf ES2028)
- 2 Ilmajoen talvikäräjät 29.3.1647, KA 1647, RR.5, f. 192 (mf ES2028)
- 3 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset talvikäräjät kreivikunnassa 14-18.2.1659, KA 1659, SS.1, - (mf ES2077)
- 4 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset kesäkäräjät kreivikunnassa 13-16.6.1659, KA 1659, SS.1, - (mf ES2077)
- 5 Isonkyrön kesäkäräjät kreivikunnassa 9-11.5.1664, KA 1664, SS.1, - (mf ES2077)
- 6 Isonkyrön kesäkäräjät 4.-5.6.1673, KA 1673, KO a:16, s. 127-128 (mf ES2079)
- 7 Isonkyrön talvikäräjät kreivikunnassa 2-4.3.1665, KA 1665, SS.1, f. 45 (mf ES2077)
- 8 Isonkyrön syyskäräjät kreivikunnassa 19-24.10.1657, KA 1657, RR.10, f. 196 (mf ES2030)
- 9 Isonkyrön syyskäräjät kreivikunnassa 26-28.10.1663, KA 1663, SS.1, - (mf ES2077)
- 10 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset kesäkäräjät 10.9.1630, KA 1630, RR.2, f. 160 (mf ES2027)
- 11 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset talvikäräjät 28.3.1631, KA 1631, RR.2, f. 142 (mf ES2027)
- 12 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset kesäkäräjät 10.6.1633, KA 1633, RR.3, f. 90 (mf ES2027)
- 13 Ison- ja Vähänkyrön yhteiset talvikäräjät 12-15.3.1653, KA 1653, RR.8, f. 67 (mf ES2029). "Erkki Niileksenpoika Somppi esitti autuaan äitinsä vaimo Priitan maksukuitin..."

Artikkelin kirjallisuus:

- MLe** Matti Lehtiö: "Heikkolan kylän isomman Sompin asukkaita", Eteläpohjalaiset Juuret 1/2015, s. 55-64. Sukua esitellään laajasti. Nimetään "Niku Mikinpoika Sompin vaimo Priita Juhontytär". Priitasta mainitaan, että oli mahdollisesti Nikun toinen vaimo ja leskenä toimielias nainen. Pitänee paikkansa. Asiakirjat: etunimenä oli lähes aina "Nisius" tai "Dionysius", Erkin patronyymi aluksi "Nisiusson", myöhemmin muodossa "Nilsson". Priitan patronyymi on sekä muodoissa "Jönsdotter" että "Johansdotter". Priitan isän etunimi on asiakirjoissa muodossa "Jöns".
- QR** Osmo Rinta-Tassi: "Kurikan historia I, esihistoriasta Suomen sotaan", Vaasa 1980, s. 106, s. 524.
- MLu** Matti Lund: "Laihian Suin suku lyhyesti kahden vuosisadan yli", Eteläpohjalaiset Juuret 3/2020, s. 40-52. Tässä viitattiin Somppia koskevaan perintökanteeseen vuoden 1653 kesäkäräjillä: "Esko Matinpojan Orismalasta katsottiin olevan oikeutettu vaimonsa Elina Mikintyttären perintöön Somppilan talosta, jota Erkki Niileksenpoika asuu, 67 markkaa autuaan vieraan miehen Pietari Hannunpoika Gumsen ja Jaakko Laurinpojan vuonna 1630 selvittämän laskun mukaan, jotka rahat Erkki Sompin pitää suorittaa hänelle." Vrt. vuoden 1630 pyyntöön. Täten Esko Matinpojan (Arkkolan) vaimo oli Mikki Mikinpoika Sompin tytär eikä kuulunut Niiles Mikinpoika Sompin ja Priita Jussintyttären lapsiin. Toisaalta tämä merkitsee, että koko Arkkola-Suin linja on Mikki Mikinpoika Sompin jälkeläisiä ja siitä muodostui nähtävästi yhtä lukuisa Sompin sukuhaara, mitä oli Nisu Sompinkin haara.
- MLu** Matti Lund: "Pientä Pohdon paikkausta", Eteläpohjalaiset Juuret 3/2020, s. 12-14. Selviää, miksi veljeä Jaakko Mikinpoikaa ei edusteta Nisun ja Elinan rinnalla isänperintöä jaettaessa: kuoli lapsettomana ennen heitä.
- MLe2** Matti Lehtiö: "Kyröläistä painiperinnettä", Eteläpohjalaiset Juuret 2/2006, s. 48-49. Veljekset Erkki Somppi ja Juho Nisunpoika olivat Leijo Kedon kääntämän asiakirjan mukaan vuonna 1688 häissä Heikkolan Lemposen talossa.